

ΔΙΚΤΥΟ 8

Υπερρεαλισμός

ΚΕΙΜΕΝΟ 8.2

Σλάβομιρ Μρόζεκ, Ο κύκνος

Ο Slavomir Mrožek (1930-2013) ήταν Πολωνός διηγηματογράφος και θεατρικός συγγραφέας. Στα κείμενά του σατιρίζει τον σύγχρονο κόσμο, συνδυάζοντας τον ρεαλισμό με τον υπερρεαλισμό, ενώ στα θεατρικά του είναι φανερή η επίδραση του «θεάτρου του παραλόγου». Το κείμενο προέρχεται από τη συλλογή διηγημάτων «Ο ελέφαντας» του 1957.

ΣΤΟ ΠΑΡΚΟ ήτανε μια λίμνη. Στη λίμνη ζούσε ένας κύκνος. Το μεγαλύτερο αξιοθέατο του πάρκου. Μια μέρα εξαφανίστηκε ο κύκνος. Τον κλέψανε κάτι αλήτες.

Ο Οργανισμός Δημόσιων Κήπων αγόρασε καινούργιο κύκνο. Δημιουργήθηκε ειδική θέση φύλακα για να προστατεύει τον κύκνο, να μην έχει την τύχη του προκατόχου του.

Η θέση αυτή ανατέθηκε σ' ένα γεράκο που ζούσε μονάχος κι έρημος χρόνια ολόκληρα. Όταν ανέλαβε αυτή τη δουλειά, είχε αρχίσει να κάνει ψύχρα τα βράδια. Το πάρκο ήταν έρημο. Ενόσω περιπολούσε στη λίμνη, ο γέρος έριχνε μια ματιά στον κύκνο, αλλά μερικές φορές αφηνόταν να κοιτάζει τ' αστέρια. Κρύωνε. Θα ήταν όμορφα, σκέφτηκε, να ρίξει μια ματιά στο μικρό εστιατόριο που είναι κοντά στο πάρκο. Αρχισε να βαδίζει προς τα κει αλλά θυμήθηκε τον κύκνο. Μπορεί να τον κλέβανε όσο θα έλειπε. Θα 'χανε τη δουλειά του. Έπρεπε να το ξεχάσει λοιπόν.

Αλλά το κρύο συνέχισε να τον περονιάζει, μεγαλώνοντας τη μοναξιά του. Στο τέλος αποφάσισε να πάει στο εστιατόριο και να πάρει μαζί του τον κύκνο. Ακόμα κι αν ερχόταν κανείς στο πάρκο, όσο θα λείπανε, για ν' αναπνεύσει τον καθαρό αέρα στην ομορφιά της φύσης, δε θα πρόσεχε αμέσως την απουσία του κύκνου. Η νύχτα ήταν γεμάτη αστέρια βέβαια, αλλά δεν είχε φεγγάρι. Και, το πιο σπουδαίο, θα γυρίζανε γρήγορα.

Φύγανε λοιπόν.

Στο εστιατόριο τους υποδέχτηκε ένα ανακουφιστικό κύμα ζεστού αέρα γεμάτο με γαργαλιστικές μυρωδιές από το μαγείρεμα των φαγητών. Ο γέρος έβαλε τον κύκνο να καθίσει απέναντι του στο τραπέζι και κάθισε κι αυτός. Έτσι μπορούσε να παρακολουθεί τον κύκνο, ενώ θα έτρωγε το φαγητό του. Για να ζεσταθεί, παράγγειλε κι ένα ποτηράκι βότκα.

Ενόσω έτρωγε μια μερίδα αρνίσιο κρέας, και το χαιρόταν μάλιστα πολύ, παρατήρησε ότι ο κύκνος τον κοίταζε με δυστυχημένο ύφος. Ο γέρος λυπήθηκε το φτωχούλη κύκνο. Νιώθοντας την επιτιμητική ματιά του τού κόπηκε κάθε όρεξη για φαί. Έπειτα του ήρθε μια ιδέα. Φώναξε το σερβιτόρο και παράγγειλε ένα ψωμάκι και λίγη ζεστή μπίρα με ζάχαρη.

Βούτηξε το ψωμάκι στη μπίρα και το 'δωσε στον κύκνο, που γρήγορα ξαναβρήκε τα κέφια του. Μετά το φαγητό, ικανοποιημένοι και ξανανιωμένοι, ξαναγύρισαν στο πόστο τους.

Το άλλο βράδυ έκανε περισσότερο κρύο. Τ' αστέρια φαίνονταν ασυνήθιστα λαμπερά και ο γερο-φύλακας ένιωθε το κάθε αστέρι σαν παγωμένο καρφί μπηγμένο στη ζεστή αλλά μοναχική καρδιά του. Ωστόσο, αντιστάθηκε στον πειρασμό να ξαναπάει, γι' άλλη μια φορά στο εστιατόριο.

Στο κέντρο της λίμνης φάνηκε ο κύκνος· τ' άσπρα φτερά του άστραφταν κάτω απ' το φως των αστεριών.

Η σκέψη ενός ζωντανού πλάσματος μέσα στο νερό, μια τέτοια παγωμένη νύχτα, έκανε το γέρο ν' ανατριχιάσει.

Ο φτωχούλης κύκνος άξιζε καλύτερη τύχη. Ο γερο-φύλακας ήταν σίγουρος ότι ο κύκνος θα καλοδεχόταν λίγη ζεστασιά και κάμποσο φαγητό. Τον πήρε λοιπόν στην αγκαλιά του και τον κουβάλησε μαζί του στο εστιατόριο.

Άλλη μια νύχτα γεμάτη παγωνιά, κι ο γέρος να βασανίζεται απ' τη θλίψη. Τούτη τη φορά το 'χε πάρει απόφαση να μην πάει στο εστιατόριο γιατί, την προηγούμενη νύχτα, αφότου γύρισαν, ο κύκνος χόρευε και τραγουδούσε πολύ παράξενα.

Κάθισε λοιπόν στην άκρη της λίμνης, στο άδειο παγωμένο πάρκο, και κοίταζε τον ουρανό. Ξαφνικά, ένιωσε να του τραβάνε το παντελόνι. Ήταν ο κύκνος που κάτι του ζητούσε. Πήγανε λοιπόν.

Ένα μήνα αργότερα, τόσο ο φύλακας όσο και ο κύκνος απολύθηκαν από τη δουλειά τους. Ο κύκνος; τον είδανε να κολυμπάει περίεργα στο νερό, ακόμα και τη μέρα. Μια μητέρα που είχε φέρει τα παιδάκια της στο πάρκο για να δουν τον κύκνο, παραπονέθηκε στις αρχές, από καθαρό ενδιαφέρον, βέβαια, για τη νεολαία.

Ακόμη και στην κατώτερη θέση, ο κάτοχός της πρέπει να έχει κάποιες ηθικές αρχές.

Παραγωγή ερμηνευτικού σχολίου

Πώς ερμηνεύεις το επιμύθιο του αφηγήματος («Ακόμη και στην κατώτερη θέση, ο κάτοχός της πρέπει να έχει κάποιες ηθικές αρχές»); Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με την αναφορά σε τρεις (3) τουλάχιστον κειμενικούς δείκτες. Ποια είναι η δική σου άποψη για το θέμα; (150 έως 200 λέξεις)

Ενδεικτική απάντηση

Το επιμύθιο του αφηγήματος, κατά τη γνώμη μου, αποτελεί ένα ειρωνικό σχόλιο της μικροαστικής ηθικής και του καθωσπρεπισμού, που θεωρεί ανεπίτρεπτη και καταδικάζει οποιαδήποτε παρέκκλιση από την κυρίαρχη νόρμα, ακόμα και αν αυτή καταπιέζει τις ανθρώπινες επιθυμίες. Στο διήγημα ο κύκνος λειτουργεί για τον «Οργανισμό Δημοσίων Κήπων» ως ένα σύμβολο τελειότητας, ομορφιάς και αγνότητας. Ο αφηγητής ωστόσο υπονομεύει από την αρχή το πρότυπο αυτό με μια λεπτή δόση ειρωνείας: ο κύκνος, ένα έμψυχο ον αντιμετωπίζεται ως αντικείμενο, «το μεγαλύτερο αξιοθέατο του πάρκου», που «αγοράζεται» εκ νέου όταν ο πρώτος πέφτει θύμα κλοπής. Ωστόσο, ακόμα και αυτή η «τέλεια» ύπαρξη έχει «ανθρώπινες» ανάγκες, όπως και ο «γέρος» φύλακας που τον προστατεύει. Η «ζεστή» καρδιά του τελευταίου και η ατμόσφαιρα της ταβέρνας οδηγεί τον κύκνο στην αμφισβήτηση της «παγωμένης» ζωής του στο πάρκο και στην υιοθέτηση μιας συμπεριφοράς ασυνήθιστης για ένα κοινωνικό πρότυπο («χόρευε και τραγουδούσε πολύ παράξενα»). Μέσα από αυτές τις αλληπάλληλες αντιθέσεις ο αφηγητής προοικονομεί την απόλυση και των δύο, καθώς αυτές οι «ασυμβατότητες» θεωρούνται απαράδεκτες για την ηθική μιας μικροαστικής κοινωνίας που «από καθαρό ενδιαφέρον, βέβαια, για τη νεολαία», όπως ειρωνικά σχολιάζει ο αφηγητής, καταδικάζει κάθε παρέκκλιση. (188 λέξεις)

(ακολουθεί τεκμηριωμένη προσωπική ανταπόκριση στο θέμα του κειμένου)